

Αυτό εδώ θα είναι προφανώς σαν μια ομολογία πίστεως: η ομολογία πίστεως ενός καθηγητή που θα έκανε ως εάν σας ζητούσε την άδεια να είναι άπιστος ή προδότης όσον αφορά τις συνήθειές του.

Προτού μάλιστα αρχίσω να εμπλέκομαι όντως σε μια δαιδαλώδη πορεία, ιδού χωρίς περιστροφές, και πολύ αδρά, η θέση που σας υποβάλλω για συζήτηση. Η θέση αυτή θα μοιραστεί σε μια σειρά προτάσεων. Στην πραγματικότητα θα είναι λιγότερο θέση, και δη υπόθεση, και περισσότερο μια δηλωτική δέσμευση, μια έκκληση με τη μορφή ομολογίας πίστεως: πίστη στο πανεπιστήμιο και, εντός αυτού, πίστη στις Ανθρωπιστικές Σπουδές¹ του αύριο.

Ο προτεινόμενος μακροσκελής τίτλος σημαίνει καταρχάς ότι το σύγχρονο πανεπιστήμιο θα έπρεπε να είναι *άνευ όρων*. Να εννοήσουμε ως «σύγχρονο πανεπιστήμιο» εκείνο του οποίου το ευρωπαϊκό μοντέλο, μετά από μια πλούσια και σύνθετη μεσαιωνική ιστορία υπερίσχυσε, έγινε δηλαδή «κλασικό», εδώ και δύο αιώνες σε κράτη δημοκρατικού τύπου. Αυτό το πανεπιστήμιο απαιτεί και θα έπρεπε να του αναγνωρίζεται κατ' αρχήν, επιπλέον της ονομαζόμενης ακαδημαϊκής ελευθερίας, μια *απροϋπόθετη* ελευθερία όσον αφορά την ερωτηματοθεσία και τις προτάσεις, και δη, ακόμη περισσότερο, το δικαίωμα να λέγει δημοσίως καθετί που απαιτούν η έρευνα, η μαθησιακή γνώση και η σκέψη όσον αφορά την *αλήθεια*. Όσον αινιγματική και αν παραμένει, η αναφορά στην αλήθεια φαίνεται αρκετά θεμελιακή ώστε να βρίσκεται, μαζί με το φως (Lux), στα συμβολικά εμβλήματα πλέον του ενός πανεπιστημίου.

Το πανεπιστήμιο *επαγγέλλεται-ομολογεί ανοιχτά* [*fait profession*] την αλήθεια, δηλώνει, υπόσχεται μια άνευ ορίου δέσμευση για την αλήθεια.

Προφανώς, το καθεστώς και το γίνεσθαι της αλήθειας, καθώς και η αξία της αλήθειας, αποτελούν το έναυσμα για ατέλετες συζητήσεις (αλήθεια ως αντιστοιχία ή αλήθεια ως αποκάλυψη, αλήθεια ως αντικείμενο θεωρητικο-διαπιστωτικών λόγων ή ποιητικο-επιτελεστικών συμβάντων, κ.λπ.). Όλα αυτά όμως συζητούνται, ακριβώς, προνομιακά, εντός του Πανεπιστημίου και στα τμήματα που ανήκουν στις Ανθρωπιστικές Σπουδές.

Προς το παρόν ας αφήσουμε μετέωρα αυτά τα τρομερά ερωτήματα. Ας υπογραμμίσουμε μόνο προκαταβολικά ότι το τεράστιο ερώτημα της αλήθειας και του φωτός, το ερώτημα των Φώτων –Aufklärung, Enlightenment, Illuminismo, Ilustración, Iluminismo– ήταν πάντοτε συνδεδεμένο με το περί ανθρώπου ερώτημα. Δεσμεύει μια έννοια του ιδίου του ανθρώπου, αυτήν που θεμελίωσε συνάμα τον Ουμανισμό και την ιστορική ιδέα των Ανθρωπιστικών Σπουδών. Σήμερα, η ανανεωμένη και επανεπεξεργασμένη διακήρυξη των «Δικαιωμάτων του Ανθρώπου» (1948) και η εγκαθίδρυση της νομικής έννοιας του «Εγκλήματος κατά της Ανθρωπότητας» (1945) διαμορφώνουν τον ορίζοντα της παγκοσμιοποίησης [mondialisation] και του διεθνούς δικαίου το οποίο προορίζεται να την επιτηρεί. (Κρατώ τη γαλλική λέξη «mondialisation» για την [αγγλική] «globalization» [«υδρογειοποίηση»] ή τη [γερμανική] «Globalisierung», για να διατηρήσω την αναφορά σε έναν «κόσμο» [«monde»] (world, Welt, mundus) ο οποίος δεν είναι ούτε η υδρόγειος [globe], ούτε ο κόσμος, ούτε η οικουμένη.) Το εννοιολογικό δίκτυο περί του ανθρώπου, του ιδίου του ανθρώπου, του δικαιώματος του ανθρώπου, του εγκλήματος κατά της ανθρωπότητας του ανθρώπου γνωρίζουμε ότι οργανώνει αυτή την παγκοσμιοποίηση.

Συνεπώς, η παγκοσμιοποίηση θέλει να είναι ένας εξανθρωπισμός.

Αν λοιπόν η έννοια του ανθρώπου φαίνεται συνάμα απαραίτητη και πάντοτε προβληματική, ε τότε –αυτό ακριβώς θα είναι ένα από τα μοτίβα της υπόθεσής μου, ή αν προτιμάτε μία από τις θέσεις μου με τη μορφή ομολογίας πίστεως– μπορεί να τη συζητήσουμε ή να την επεξεργαστούμε εκ νέου, ως τέτοια και άνευ όρων, χωρίς προϋποθέσεις, μονάχα στο χώρο των νέων Ανθρωπιστικών Σπουδών.

Ο γάλλος φιλόσοφος

Jacques Derrida

διδάσκει φιλοσοφία στην
École des hautes études
en sciences sociales.

Άμεσα συνδεδεμένο με τη
θεματική του πανεπιστημίου
ως θεσμού, τόπου διδασκαλίας
και έρευνας είναι το βιβλίο του
Un droit à la philosophie
(Galilée, Παρίσι 1990).

Θα προσπαθήσω να προσδιορίσω τι εννοώ με τις «νέ-» Ανθρωπιστικές Σπουδές. Ωστόσο, είτε οι συζητήσεις εί- κριτικές ή αποδομητικές, αυτό που αφορά το ερώτημα την ιστορία της αλήθειας στη σχέση της με το περί αν-ώπου ερώτημα, περί του ιδίου του ανθρώπου, του δικαι-ιατος του ανθρώπου, του εγκλήματος κατά της ανθρωπό-τας, κ.λπ., όλα αυτά λοιπόν πρέπει κατ' αρχήν νά βρουν τον τόπο της συζήτησής τους, *απροϋπόθετης* και χωρίς οϋποτιθέμενο, τον δικό τους νόμιμο χώρο εργασίας και ανεπεξεργασίας, εντός του πανεπιστημίου, και σ' αυτό, τ' εξοχήν, εντός των Ανθρωπιστικών Σπουδών. Όχι για να ειστούν εκεί μέσα, αλλά απεναντίας για να βρουν την κα-τερη πρόσβαση σε έναν νέο δημόσιο χώρο, μετασχηματι-ένο από τις νέες τεχνικές επικοινωνίας, πληροφόρησης, χειιοθέτησης και παραγωγής της μαθησιακής γνώσης. Μάλιστα, ένα από τα κρίσιμα ερωτήματα που τίθενται εδώ φείλω όμως να το αφήσω στα σκαριά— ανάμεσα στο πα-πιστήριο και στο πολιτικο-οικονομικό έξωθι του δημόσιου ορου του, είναι το ερώτημα της εκδοτικής αγοράς και του ολου που αυτή παίζει στην αρχαιοθέτηση, την αξιολόγηση ι τη νομιμοποίηση των πανεπιστημιακών εργασιών.)

Βεβαίως, ο ορίζοντας της αλήθειας ή του ιδίου του αν-ώπου δεν είναι ένα όριο πολύ προσδιορισίμο. Αλλά επί-ς ούτε ο ορίζοντας του πανεπιστημίου και των Ανθρωπι-ικών Σπουδών.

Το πανεπιστήμιο άνευ όρων δεν υπάρχει, *στην πραγμα-ότητα*, το γνωρίζουμε κατά κόρον. Ωστόσο, κατ' αρχήν ι σύμφωνα με τον δηλωμένο προορισμό του, δυνάμει της οιχτά ομολογημένης ουσίας του, θα έπρεπε να παραμεί-ι ο έσχατος τόπος κριτικής αντίστασης—μάλιστα πλέον ς κριτικής— σε όλες τις δογματικές και άδικες εξουσίες οποίησης.

Όταν λέω «πλέον της κριτικής» υπονοώ «αποδομητικής» ατί να μην το πω ευθέως και χωρίς χρονοτριβή;). Επικαλού-ι το δικαίωμα στην αποδόμηση ως απροϋπόθετο δικαίωμα . θέτουμε κριτικά ερωτήματα όχι μόνο στην ιστορία της έν-ιας του ανθρώπου, αλλά και στην ίδια την ιστορία του όρου ριτική", στη μορφή και στην αυθεντία του ερωτήματος, στην ωτηματική μορφή της σκέψης. Διότι αυτό συνεπάγεται το αίωμα να διαπράττουμε όλα αυτά με τρόπο *καταφατικό* και *ιτελεστικό*, δηλαδή παράγοντας συμβάντα, επί παραδείγμα-γράφοντας, και δίνοντας το έναυσμα-τόπο (κάτι που ως τώ-ι δεν υπαγόταν στις κλασικές ή σύγχρονες Ανθρωπιστικές ουδές) με μοναδικά έργα. Εδώ, μέσω του συμβάντος της :έψης που συγκροτείται από αυτά τα έργα, θα είχε σημασία ι προκαλέσουμε—χωρίς κατ' ανάγκην να το προδώσουμε—ν έλευση κάποιου πράγματος σε τούτη την έννοια της αλή-ιας ή της ανθρωπότητας, η οποία διαμορφώνει τον κατα-ατικό χάρτη και την ομολογία πίστεως κάθε πανεπιστημίου.

Η αρχή της απροϋπόθετης αντίστασης είναι ένα δικαίωμα ο το ίδιο το πανεπιστήμιο θα έπρεπε συνάμα να το ανα-οχαστεί, να το *επινοήσει* και να το θέσει, ανεξάρτητα αν το νει ή όχι διαμέσου των Νομικών Σχολών ή εντός των νέων 'θρωπιστικών Σπουδών που είναι ικανές να εργαστούν σε ύτα τα νομικά και περί δικαιώματος ερωτήματα, δηλαδή ιατί να μην το πω πάλι χωρίς περιστροφές;— των Ανθρωπι-

στικών Σπουδών που είναι ικανές να επωμιστούν μελήματα της αποδόμησης, αρχίζοντας από το μέλημα της προσίδιας ιστορίας τους και των προσίδιων αξιωμάτων τους.

Συνέπεια αυτής της θέσης: ως απροϋπόθετη, τούτη η αντίσταση θα μπορούσε να αντιπαραθέσει το πανεπιστήμιο σε έναν μεγάλο αριθμό εξουσιών, επί παραδείγματι στις εξουσίες του κράτους (και συνεπώς στις πολιτικές εξουσίες του κράτους-έθνους και στη φαντασίωσή του περί αδιαίρε-της κυριαρχίας: ως προς αυτό, το πανεπιστήμιο θα ήταν εκ των προτέρων όχι μόνο κοσμοπολιτικό αλλά και οικουμενικό, καθώς θα εκτείνεται κατ' αυτόν τον τρόπο πέραν της παγκό-σμιας ιδιότητας του πολίτη και του κράτους-έθνους εν γένει), στις οικονομικές εξουσίες (στις συγκεντρώσεις εθνικών και διεθνών κεφαλαίων), στις μιντιακές, ιδεολογικές, θρησκευτι-κές και πολιτισμικές εξουσίες, κ.λπ., εν ολίγοις σε όλες τις εξουσίες που θέτουν όρια στην ελευσόμενη δημοκρατία.

Συνεπώς, το πανεπιστήμιο θα όφειλε επίσης να είναι ο τόπος εντός του οποίου τίποτε δεν είναι υπεράνω της ερω-τηματοθεσίας, ούτε καν το σημερινό και καθορισμένο σχή-μα της δημοκρατίας: μάλιστα ούτε καν η παραδοσιακή ιδέα της κριτικής, ως θεωρητικής κριτικής, μάλιστα ούτε καν η αυθεντία της μορφής του «ερωτήματος», της σκέψης ως «ερωτηματοθεσίας». Γι' αυτό ακριβώς έκανα λόγο χωρίς καθυστέρηση και απροκάλυπτα για αποδόμηση.

Ιδού λοιπόν αυτό που θα μπορούσαμε—για να το επι-καλεστούμε— να το αποκαλέσουμε πανεπιστήμιο άνευ όρων: το κατ' αρχήν δικαίωμα να λέγει τα πάντα, ακόμη και με την ιδιότητα της μυθοπλασίας και του πειραματι-σμού της μαθησιακής γνώσης, και το δικαίωμα να τα λέγει δημοσίως, να τα δημοσιοποιεί-δημοσιεύει. Αυτή η αναφο-ρά στον *δημόσιο χώρο* θα παραμένει ο δεσμός που συ-σχετίζει γενεαλογικά τις νέες Ανθρωπιστικές Σπουδές με την εποχή του Διαφωτισμού. Όλα αυτά διαφοροποιούν τον πανεπιστημιακό θεσμό από άλλους θεσμούς που έχουν θεμελιωθεί πάνω στο δικαίωμα ή το καθήκον να λέ-γουν τα πάντα. Επί παραδείγματι, από τη θρησκευτική εξομολόγηση. Ακόμη και από τον «ελεύθερο συνειρμό» κατά την ψυχαναλυτική διαδικασία. Είναι όμως και αυτό που συνδέει θεμελιωδώς το πανεπιστήμιο, και κατ' εξοχήν τις Ανθρωπιστικές Σπουδές, με ό,τι αποκαλούμε λογοτε-χνία, με την ευρωπαϊκή και νεωτερική σημασία του όρου, ως δικαίωμα να λέγει τα πάντα δημοσίως, και δη να δια-φυλάσσει ένα μυστικό, ακόμη και με τον τρόπο της μυθο-πλασίας. Αυτή η νύξη για την εξομολόγηση, τόσο παρα-πλήσια προς την ομολογία πίστεως, θα μπορούσε να συν-δέσει το λόγο μου με την ανάλυση του πράγματος που διαδραματίζεται σήμερα, στην παγκόσμια σκηνή, και το οποίο μοιάζει με μιά οικουμενική διαδικασία εξομολόγη-σης, ομολογίας, μετάνοιας, εξιλασμού και ζητούμενης συγχώρησης. Θα μπορούσε κανείς να παραθέσει χίλια πα-ραδείγματα, καθημερινά. Είτε όμως πρόκειται για πολύ παλαιά εγκλήματα είτε για εγκλήματα του χθες, για τη δουλεία, για τη Σοά, το απαρτχάιντ, και δη για τις βιαιότη-τες της Ιεράς Εξετάσεως (για την οποία ο Πάπας ανήγγει-λε πρό τινος ότι αυτή θα έπρεπε να αποτελεί το έναυσμα για έναν συνειδησιακό έλεγχο), πάντοτε υπάρχουν οι με-

τανοοούντες, ρητά ή υπόρητα, αναφορικά με τη νεότερη νομική έννοια του «εγκλήματος κατά της ανθρωπότητας».

Εφ' όσον ετοιμαζόμαστε να συναρθρώσουμε το Επάγγελμα [Profession], την Ομολογία Πίστεως [Profession de foi] και την Εξομολόγηση [Confession], ως υπενθυμίσουμε παρεμπιπτόντως και παρενθετικά –διότι αυτό θα απαιτούσε μακροσκελή ανάπτυξη– ότι η εξομολόγηση των αμαρτιών τον 14ο αιώνα μπορούσε να οργανωθεί σύμφωνα με τις κοινωνικές και επαγγελματικές κατηγορίες. Η *Summa Astesana* του έτους 1317 επιτάσσει να ερωτά κανείς τον μετανοοούντα κατά την εξομολόγηση αναφορικά με το κοινωνικο-επαγγελματικό του καθεστώς: «τους πρίγκιπες για τη δικαιοσύνη, τους ιππότες για τη λεηλασία, τους εμπόρους, τους δημόσιους λειτουργούς, και τους τεχνίτες και εργάτες για την ψευδορκία, τη φοροδιαφυγή, το ψεύδος, την κλοπή, κ.λπ., τους αστούς και γενικά τους κατοίκους των πόλεων για την τοκογλυφία και το ενέχυρο πέραν του χρέους, τους αγρότες για το φθόνο και την κλοπή, κυρίως για ό,τι αφορά τη δεκάτη, κ.λπ.».

Εδώ είναι ανάγκη να επιμείνουμε ακόμη περισσότερο: αν αυτό το απροϋπόθετο [inconditionnalité] αποτελεί, κατ' αρχήν και de jure την ακαταμάχητη ισχύ του πανεπιστημίου, ποτέ δεν ήταν, στην πραγματικότητα, ενυπόστατο. Λόγω αυτού του αφηρημένου και υπερβολικού ακαταμάχητου, λόγω της ίδιας της αδυνατότητάς του, αυτό το απροϋπόθετο εκθέτει επίσης μια αδυναμία ή μια τρωτότητα. Προβάλει το ανίσχυρον του πανεπιστημίου, την ευθραυστότητα του αμυντικού μηχανισμού του ενώπιον όλων των εξουσιών που το διέπουν, το πολιορκούν και προσπαθούν να το ιδιοποιηθούν. Επειδή το πανεπιστήμιο είναι ξένο προς την εξουσία, επειδή είναι ετερογενές προς την αρχή της εξουσίας είναι επίσης χωρίς προσίδια εξουσία.

Γι' αυτό και μιλάμε εδώ για το *πανεπιστήμιο άνευ όρων*.

Λέω πράγματι «το πανεπιστήμιο», διότι εν προκειμένω διακρίνω, *stricto sensu*, το πανεπιστήμιο από όλα τα ερευνητικά ιδρύματα που είναι στην υπηρεσία παντός είδους οικονομικών σκοπιμοτήτων και συμφερόντων, χωρίς να βλέπουν να τους αναγνωρίζεται η κατ' αρχήν ανεξαρτησία του πανεπιστημίου. Και λέγω «άνευ όρων» καθώς και «απροϋπόθετο», για να αφήσω να εννοηθεί-ακουστεί η συνδήλωση του «χωρίς εξουσία» ή «χωρίς άμυνα»: επειδή είναι απολύτως ανεξάρτητο, το πανεπιστήμιο είναι επίσης ένα εκτεθειμένο προπύργιο. Προσφέρεται, απομένει να αλωθεί, συχνά προορισμένο να συνθηκολογήσει άνευ όρων. Παντού όπου εγκαθίσταται, είναι έτοιμο να παραδοθεί. Επειδή δεν δέχεται να του θέτουν όρους, ενίοτε αναγκάζεται –αναιμικό, αφηρημένο– να παραδοθεί επίσης άνευ όρων.

Ναι, το πανεπιστήμιο παραδίδεται, πωλείται ενίοτε, διατρέχει τον κίνδυνο να είναι απλώς για κατάληψη, για άλωση, για αγορά, έτοιμο να γίνει το υποκατάστημα ομίλων και διεθνών εταιρειών. Σήμερα, πρόκειται για ένα μείζον πολιτικό διακύβευμα στις Ηνωμένες Πολιτείες και σε όλο τον κόσμο: σε ποιο βαθμό η οργάνωση της έρευνας και της διδασκαλίας πρέπει να υποστηρίζεται, δηλαδή να ελέγχεται άμεσα ή έμμεσα, ως πούμε –κατ' ευφημισμόν– να «χορηγείται» εν όψει εμπορικών και βιομηχανικών συμφερόντων; Με αυτήν τη λογική, το γνωρίζουμε, οι Ανθρωπιστικές Σπουδές είναι συχνά ο

όμηρος των τμημάτων της καθαρής ή εφαρμοσμένης επιστήμης που συγκεντρώνουν τις υποτιθέμενες προσοδοφόρες επενδύσεις ξένων κεφαλαίων στον ακαδημαϊκό κόσμο.

Εφεξής, τίθεται ένα ερώτημα που δεν είναι μόνο οικονομικό, νομικό, ηθικό, πολιτικό: μπορεί το πανεπιστήμιο (και εν προκειμένω πώς;) να επιβεβαιώσει μια απροϋπόθετη ανεξαρτησία, να διεκδικήσει ένα είδος *κυριαρχίας*, ένα πολύ πρωτότυπο είδος, ένα εξαιρετικό είδος κυριαρχίας, χωρίς ποτέ να διακινδυνεύσει να υποστεί το χειρότερο, τούτέστιν να πρέπει –λόγω της μη δυνατής αφαίρεσης αυτής της κυριαρχίας ανεξαρτησίας– να παραδοθεί και να συνθηκολογήσει άνευ όρων, να αφεθεί να το αλώσουν ή να το αγοράσουν με οποιοδήποτε τίμημα;

Εδώ, επομένως, χρειάζεται όχι μόνο η αρχή της αντίστασης, αλλά και η ισχύς της αντίστασης – και της ετεροφροσύνης. Η αποδόμηση της έννοιας της απροϋπόθετης κυριαρχίας είναι προφανώς αναγκαία και τρέχουσα, διότι εδώ βρίσκεται η κληρονομιά μιας θεολογίας μόλις και μετά βίας εκκοσμικευμένης. Στην πιο ορατή περίπτωση της υποτιθέμενης κυριαρχίας των κρατών-εθνών αλλά και αλλού (διότι παντού είναι σαν στο σπίτι της, και απαραίτητη, στις έννοιες του υποκειμένου, του πολίτη, της ελευθερίας, της ευθύνης, του λαού, κ.λπ.), η αξία της κυριαρχίας σήμερα βρίσκεται σε πλήρη αποσύνθεση. Ωστόσο, πρέπει να επαγρυπνούμε, ώστε αυτή η αναγκαία αποδόμηση να μη θίξει, πάρα πολύ, τη διεκδίκηση της ανεξαρτησίας από την πλευρά του πανεπιστημίου, δηλαδή τη διεκδίκηση μιας πολύ ιδιαίτερης μορφής κυριαρχίας την οποία θα προσπαθήσω να προσδιορίσω αργότερα.

Αυτό ακριβώς θα πρέπει να είναι το διακύβευμα πολιτικών αποφάσεων και στρατηγικών. Το διακύβευμα παραμένει στον ορίζοντα των υποθέσεων ή των ομολογιών πίστεως που τις υποβάλλω στον αναστοχασμό σας. Πώς να αποδομήσουμε την ιστορία (και καταρχάς την ακαδημαϊκή ιστορία) της αρχής της αδιαίρετης κυριαρχίας, διεκδικώντας παράλληλα το δικαίωμα να λέμε τα πάντα –ή να μη λέμε τα πάντα– και να θέτουμε όλα τα αποδομητικά ερωτήματα που επιβάλλονται αναφορικά προς τον άνθρωπο, την κυριαρχία, το ίδιο το δικαίωμα να λέμε τα πάντα, συνεπώς προς τη λογοτεχνία και τη δημοκρατία, την τρέχουσα παγκοσμιοποίηση, τις τεχνο-οικονομικές και ομολογητικές εκφάνσεις της, κ.λπ.;

Μέσα στην αναταραχή που απειλεί σήμερα το πανεπιστήμιο, και εντός αυτού ορισμένους μαθησιακούς κλάδους περισσότερο από κάποιους άλλους, δεν θα ισχυριστώ ότι η ισχύς της αντίστασης, το να επιτρέπεις στον εαυτό σου να λέει τα πάντα στον δημόσιο χώρο, έχει τον μοναδικό ή προνομιακό τόπο της μέσα στις αποκαλούμενες Ανθρωπιστικές Σπουδές – έννοια της οποίας τον ορισμό ενδείκνυται να εκλεπτύνουμε, να αποδομήσουμε και να προσαρμόσουμε, πέραν μιας παράδοσης που επίσης πρέπει να την καλλιεργήσουμε. Η αρχή όμως του απροϋπόθετου *παρουσιάζεται* απ' αρχής και κατ' εξοχήν, εντός των Ανθρωπιστικών Σπουδών. Έχει έναν τόπο *παρουσίασης*, εκδήλωσης, επαρκήριας και προνομιακής διαφύλαξης εντός των Ανθρωπιστικών Σπουδών. Εκεί έχει επίσης τον δικό της χώρο συζήτησης και επανεπεξεργασίας. Όλα αυτά περνούν τόσο μέσα από τη λογοτεχνία

και τις γλώσσες (δηλαδή μέσα από τις λεγόμενες επιστήμες του ανθρώπου και του πολιτισμού) όσο και μέσα από τις μη γλωσσικές τέχνες, μέσα από το δίκαιο και τη φιλοσοφία, την κριτική, την ερωτηματοθεσία και, πέραν της κριτικής φιλοσοφίας και της ερωτηματοθεσίας, μέσα από την αποδόμηση – εκεί όπου το ζήτημα που τίθεται δεν είναι τίποτε λιγότερο από το να επανα-σκεφτούμε την έννοια του ανθρώπου, το σχήμα της ανθρωπινότητας εν γένει, και ειδικότερα εκείνο το σχήμα που προϋποθέτουν οι αποκαλούμενες από εμάς –εδώ και αιώνες, εντός του πανεπιστημίου– Ανθρωπιστικές Σπουδές. Από αυτή την άποψη τουλάχιστον, η αποδόμηση (τίποτε δεν με ενοχλεί να το πω και μάλιστα να το διεκδικήσω) έχει τον προνομιακό της τόπο εντός του πανεπιστημίου και εντός των Ανθρωπιστικών Σπουδών ως τόπο αλυτρωτικής αντίστασης, και δη, αναλογικά, ως ένα είδος αρχής της πολιτικής ανυποταξίας, και δη ετεροφροσύνης εν ονόματι ενός ανώτερου νόμου και μιας δικαιοσύνης της σκέψης.

Ας ονομάσουμε εδώ *σκέψη* αυτό που ενίοτε διέπει, σύμφωνα με ένα νόμο υπεράνω των νόμων, τη δικαιοσύνη αυτής της αντίστασης ή αυτής της ετεροφροσύνης. Είναι επίσης αυτό που θέτει εν έργω ή εμπνέει την αποδόμηση ως δικαιοσύνη. Σ' αυτόν το νόμο, σ' αυτό το δίκαιο που θεμελιώνεται σε μια δικαιοσύνη η οποία το υπερβαίνει, θα έπρεπε να ανοίξουμε ένα χώρο χωρίς όρια, και κατ' αυτόν τον τρόπο να έχουμε το δικαίωμα να αποδομούμε όλα τα καθορισμένα σχήματα που μπόρεσε να προσλάβει αυτό το κυρίαρχο απροϋπόθετο μέσα στην ιστορία.

Γι' αυτόν το σκοπό, θα πρέπει να διευρύνουμε και να επεξεργαστούμε εκ νέου την έννοια των Ανθρωπιστικών Σπουδών. Κατά την άποψή μου, δεν πρόκειται πλέον μονάχα για τη συντηρητική και ουμανιστική έννοια με την οποία συνδέονται ως επί το πλείστον οι Ανθρωπιστικές Σπουδές και οι παλαιοί κανόνες τους – οι οποίοι παρ' όλα αυτά πιστεύω ότι πρέπει να προστατευθούν πάση θυσία. Η νέα έννοια των Ανθρωπιστικών Σπουδών, ενώ παραμένει πιστή στην παράδοσή της, θα πρέπει να περιλαμβάνει το δίκαιο – τη νομική επιστήμη [le droit], τις θεωρίες της μετάφρασης, καθώς και αυτό που αποκαλείται –στην αγγλοσαξονική κουλτούρα της οποίας αποτελεί ένα από τα πρωτότυπα μορφώματα– «theory» [«θεωρία»] (πρωτότυπη συνάρθρωση θεωρίας της λογοτεχνίας, φιλοσοφίας, γλωσσολογίας, ανθρωπολογίας, ψυχανάλυσης, κ.λπ.), αλλά επίσης, βεβαίως, σε όλους αυτούς τους τόπους, τις αποδομητικές πρακτικές. Και εδώ θα πρέπει να διακρίνουμε προσεκτικά αφ' ενός την αρχή της ελευθερίας, της αυτονομίας, της αντίστασης, της ανυποταξίας ή της ετεροφροσύνης, αρχή που είναι επάλληλη με κάθε πεδίο της ακαδημαϊκής γνώσης, αφ' ετέρου τον δικό της προνομιακό χώρο παρουσίαισης, επανεπεξεργασίας και θεματικής συζήτησης, η οποία κατ' εμέ θα προσιδίαζε περισσότερο στις Ανθρωπιστικές Σπουδές. Γιατί να συνδέσουμε επίμονα όλα αυτά όχι μόνο με το ερώτημα της λογοτεχνίας, αυτού του δημοκρατικού θεσμού που αποκαλείται λογοτεχνία ή λογοτεχνική μυθοπλασία, με ένα ορισμένο ομοίωμα και με ένα ορισμένο «ως εάν», αλλά και με το ερώτημα του επαγγέλματος-ομολογίας [profession] και του μέλλοντός του; Αυτό συμβαίνει επειδή θα ήθελα –διαμέσου μιας ιστορίας της εργασίας [travail], που δεν είναι απλώς το επιτή-

δευμα, καθώς και μιας ιστορίας του επιτηδεύματος [métier], που δεν είναι πάντοτε το επάγγελμα [profession], καθώς και μιας ιστορίας του επαγγέλματος που δεν είναι πάντοτε το επάγγελμα του καθηγητή [professeur]– να επανασυνδέσω την προβληματική του πανεπιστημίου άνευ όρων με ένα εχέγγυο, με μια δέσμευση, μια υπόσχεση, μια πράξη πίστεως [acte de foi], μια δήλωση πίστεως, με μια ομολογία πίστεως [profession de foi]. Αυτή η ομολογία πίστεως συναρθρώνει με πρωτότυπο τρόπο την πίστη με τη γνώση εντός του πανεπιστημίου, και κατ' εξοχήν μέσα στο χώρο της αυτοπαρουσίαισης της αρχής του απροϋπόθετου, ένα χώρο που θα προσονομαστεί Ανθρωπιστικές Σπουδές.

Η σύνδεση κατά κάποιον τρόπο της πίστης με τη γνώση, της πίστης εντός της γνώσεως, σημαίνει τη συνάρθρωση κινήσεων που θα μπορούσαμε να τις αποκαλέσουμε επιτελεστικές με κινήσεις διαπιστωτικές, περιγραφικές ή θεωρητικές. Η ομολογία πίστεως, η δέσμευση, η υπόσχεση, η ανειλημμένη ευθύνη, όλα αυτά επικαλούνται όχι λόγους γνωστικούς αλλά επιτελεστικούς οι οποίοι παράγουν το συμβάν για το οποίο ομιλούν.

Εν προκειμένω θα πρέπει να διερωτηθούμε για το τι σημαίνει η λέξη «professeur» [«επαγγέλομαι-διδάσκω ως καθηγητής»]. Τι κάνει κανείς όταν, επιτελεστικά, επαγγέλλεται; Αλλά και όταν ασκεί ένα επάγγελμα και ειδικότερα το επάγγελμα του καθηγητή; Συνεπώς θα εμπιστευθώ συχνά και επί μακρόν την κλασική πλέον διάκριση του Όστιν [Austin] μεταξύ των επιτελεστικών speech acts και των διαπιστωτικών speech acts. Αυτή η διάκριση θα πρέπει να είναι ένα μεγάλο συμβάν τούτου του αιώνα – και καταρχάς ένα ακαδημαϊκό συμβάν. Και θα πρέπει να έχει λάβει χώρα εντός του πανεπιστημίου. Κατά κάποιον τρόπο, αυτό επισυνέβη ακριβώς χάρη στις Ανθρωπιστικές Σπουδές· αυτές διερεύνησαν τις δυνατότητές του. Συνέβη στις Ανθρωπιστικές Σπουδές και μέσω των Ανθρωπιστικών Σπουδών με ανυπολόγιστες συνέπειες. Ενώ αναγνωρίζω τη δύναμη, τη νομιμότητα και την αναγκαιότητα της διάκρισης μεταξύ του διαπιστωτικού και του επιτελεστικού, συχνά μου έχει συμβεί, έχοντας φτάσει σε ένα ορισμένο σημείο, όχι να την υποβάλω εκ νέου σε κριτική εξέταση, αλλά να αναλύσω τα προϋποτιθέμενά της και να την καταστήσω περισσότερο σύνθετη. Ακόμη και σήμερα, τούτη τη φορά όμως από μίαν άλλη σκοπιά και έχοντας υπολογίσει πολύ αυτό το ζεύγος εννοιών, θα τελειώσω δείχνοντας ένα χώρο όπου το ζεύγος αποτυγχάνει – και πρέπει να αποτυγχάνει.

Τούτος ο χώρος θα είναι ακριβώς αυτό που έρχεται-συμβαίνει, αυτό όπου φτάνει κανείς ή αυτό που μας συμβαίνει, το συμβάν, ο χώρος του λαμβάνειν-χώρα – και ο οποίος αψηφά το επιτελεστικό, την επιτελεστική δύναμη-εξουσία, καθώς και το διαπιστωτικό. Και όλα αυτά μπορούν να συμβούν εντός και δια των Ανθρωπιστικών Σπουδών.

Μετάφραση: Βαγγέλης Μπιτσώρης

ΣΗΜΕΙΩΣΗ

1. Η γαλλική λέξη Humanités κατονομάζει τις Ανθρωπιστικές Σπουδές (Humanities, Geisteswissenschaften στα αγγλικά και στα γερμανικά αντιστοίχως), οι οποίες με τη στενή έννοια του όρου αφορούν τη μελέτη της αρχαιοελληνικής-λατινικής γλώσσας, γραμματείας, παιδείας, και ευρύτερα της λογοτεχνίας και της φιλοσοφίας.